

Pirmais pierādītais pundurērgļa *Aquila pennata* novērojums Latvijā

EDMUNDS
RAČINSKIS

Tumšās formas pundurērglis *Aquila pennata* Dvietes pagastā 2008. gada 7. maijā.
Foto: E. Račinskis

Ievads

2008. gada 7. maijā Daugavpils rajona Dvietes pagastā, pusotru kilometru no Boukusolas, kopā ar diviem kolēģiem no Nīderlandes novērojām Latvijas faunai jaunu putnu sugu – pundurērgli *Aquila pennata*. Par laimi, putnu izdevās ne tikai labi apskatīt un aprakstīt, bet arī nofotografēt. Protams, šis bija nejaus, gadījuma novērojums, kurā vēl bez paša pundurērgļa parādīšanās izšķiroši bija divi citi apstākļi. Pirmkārt, holandiešu kolēģu – Rūda van Beusekoma (*Ruud van Beusekom*) un Roberta Kvaka (*Robert Kwak*), īpaši Rūda, – ievērojamā pieredze šīs sugas noteikšanā. Otrkārt, neraksturīgi tuvu pa rokai esošais fotoaparāts.

Novērojums

Dažas minūtes pēc deviņiem no rīta, stūrējot mašīnu pa lauku ceļu, pamanīju tumšu plēsīgo putnu izlidojam virs lauka no meža puses. Putns neizskatījās pēc kārtējā peļu klijāna, taču noteikti nebija arī mazais ērglis, tāpēc apstājamies un izkāpām paskatīties uz to binokļos. Roberta tūlītējā atbilde uz manu jautājumu: “Kas tas ir?” bija – “Melnā klijā”. Taču putna astes gals bija taisns, pat viegli izliekts! Rūds šo noteikšanas kļūdu tūlīt laboja, sakot, ka tas ir pundurērglis. Iebildu, ka tas nevar būt – Latvijas putnu sarakstā tāda nav. Paskatījies uz šo “klijas un ērgļa krustojumu” vēlreiz, sapratu, ka tādu putnu nepazīstu, un labākais, ko varu darīt, ir mēģināt to nobildēt.

Nepilnas minūtes, ja precīzi – 52 sekunžu – laikā, kamēr ērglis riņķodams pārlidoja mums pāri, ar *Panasonic (Lumix) DMC-FZ18* fotoaparātu uzņēmu 26 attēlus. Bildēju automātiskās ekspozīcijas un autofokusa režīmā, ar lielāko iespējamo optisko palielinājumu (18x jeb 504 mm pēc klasiskās 35 mm filmas kameru sistēmas). Visi uzņēmumi izrādījās pietiekami asi, bet ļoti kontrastaini – pret gaišajām debesīm tajos saskatāms tikai tumšs

ērgļa siluets. Tikmēr Rūds jau skatījās uz projām riņķojošo putnu teleskopā un skaļi sauca pundurērgļa pazīmes citu pēc citas. Vēl pēc minūtes ērglis bija pazudis mūsu skatieniem. Kopējais novērojuma ilgums diez vai bija vairāk par trim minūtēm.

Pazīmes

Redzētajam pundurērglim bija tumšās formas apspalvojums (šai sugai pastāv arī gaišā un pārejas forma (Génsbøl 1984)). Putns bija apmēram klijāna lielumā, taču tumši brūnā spalvu tērpa un īpatnējā silueta dēļ vairāk atgādināja melno kliju. Zīmīgākā pazīme bija garā, pastāvīgi izplestā trīsstūrveida aste ar asiem stūriem un nedaudz izliektu galu. Bieži aste bija tiktāl izvērsta, ka izvērsto stūrspalvu gali sāka veidot viegli robainu astes gala līniju. Spārni bija gari un vidēji plati, ar labi izteiktiem “pirkstiem” – izvērstiem sešu garāko primāro lidspalvu galiem. Sekundārās lidspalvas garas, ar manāmu pāreju starp iekšējām primārajām lidspalvām. Līdz ar to spārna iekšējā puse manāmi plataka par galu, spārna ārmai sekls “S” veida izliekums, kas redzams ne tikai siluetā, bet arī no aizmugures, sekundārajām lidspalvām veidojot piepaceltu “buru”. Planējot spārnus turēja līdzieni, ar viegli lejup nolaisītiem galiem. Galva lidojuma siluetā izskatījās plata un īsa, kā plecoss ierauta. Apspalvojums no apakšpuses pret debesīm izskatījās vienmērīgi tumši brūns. Tikai putnam attālinoties, teleskopā labi redzējām pundurērglim raksturīgos gaišos laukumus uz spārnu segspalvām, uz pleciem un “U” veida laukumu uz virsastes. Pēc iegūtajiem fotoattēliem novērotā pundurērgļa vecumu pilnīgi droši nav iespējams noteikt, tomēr, spriežot pēc spārnu robojuma, tas var būt pieaudzis vai gandrīz pieaudzis putns (A. Celmiņa pers. ziņ.).

Vērtējums

Pundurērgļa sastapšana Latvijā ir likumsakarīgs notikums. Atšķirībā

no dažām nesen sastaptām jaunām maldu viesu putnu sugām, pundurērgli drīzāk var saukt par sen gaidītu viesi. Tuvākās ligzdošanas vietas atrodas samērā netālu uz dienvidiem no Latvijas – Polijā (1–5 pāri) un Baltkrievijā (25–40 pāru; BirdLife International 2004). Kā pastāvīgs iecelotājs pundurērglis sastapts visās Latvijai tuvāk esošajās valstīs, izņemot Igauniju.

Lietuvā tas pirmoreiz reģistrēts 1996. gadā un pavisam novērots septiņas reizes (V. Jusis, pers.

ziņojums). Somijā no 1984. gada līdz 2008. gadam sastapts desmit reizes (Pulliainen *et al.* 2008; Brunn 2008). Zviedrijā pundurērglis pirmo reizi konstatēts jau 1960. gadā, un līdz 2008. gadam tur droši redzēti 25 putni (Raritetskommittén 2008; SOF 2008). Tātad pundurērgļa iekļaušana Latvijā sagaidāmo jauno sugu sarakstā (Celmiņš 2008) apmēram pirms trim gadiem bija ļoti pamatota un, kā tagad zinām, precīza prognoze. Tikpat ticami šķiet, ka pundurērgli varēs sastapt Latvijā arī turpmāk.

Pateicības

Bez Rūda van Beusekoma un Roberta Kvaka piedalīšanās šeit aprakstītais pundurērglis paliktu neatpazīts. Ziņas par pundurērgļa sastopamību kaimiņvalstīs līdz šā gada 8. augustam laipni sniedza Andress Kalamēss (*Andres Kalamees*, Igaunija), Liutauris Raudonikis un Vītauts Jusis (*Liutauras Raudonikis*, *Vytautas Jusys*, Lietuva). Paldies Agrim Celmiņam par vērtīgiem ieteikumiem raksta uzlabošanai!

Autora adrese: edmunds@lob.lv

Literatūra

BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge: BirdLife International. 374 p.

Brunn M. 2008. Tarsiger.com. <http://www.tarsiger.com>

Celmiņš A. Kura būs nākamā jaunā putnu suga Latvijā? http://www.putni.lv/index_next.htm

Génsbøl B. 1984. Birds of Prey of Britain and Europe, North Africa and the Middle East. London: Collins, 384 p.

Pulliainen T., Tohmo T., Suomen Rariteettikomitea 2008. Pikkukotka *Hieraaetus pennatus*. <http://www.birdlife.fi/havainnot/rk/rk-data2.shtml>

Raritetskommittén 2008. Dvärgörn/Booted Eagle *Aquila pennata*. <http://www.sofnet.org/index.asp?lev=4486&typ=1>

SOF (Sveriges Ornitologiska Förening) 2008. Report System for Birds. <http://www.artportalen.se/birds/>

Skolēni vēro putnus “Latvijas Finiera” konkurss

Akciju sabiedrības “Latvijas Finieris” un LOB rīkotajā konkursā “Putni mūsu mežā” uzvaru guvusi Vaiņodes internātpamatskola, aprīkotu ar mūsdienīgu materiālo bāzi un informāciju par vidi. Konkursa ietvaros 16 Latvijas skolas veica putnu pētījumus mežā. Visas komandas šā gada 16.–17. jūlijā atpūtās Abragciema kempingā pie jūras – ar radošajām darbnīcām, izzinošiem un izklaides pasākumiem.

Radošajās darbnīcās tika veidotas arī putnu kompozīcijas Abragciema jūrmalas smiltīs.
Foto: AS “Latvijas Finieris”

Konkursa laureāti – Vaiņodes internātpamatskolas komanda.
Foto: AS “Latvijas Finieris”